Проців Олег

Традиції полювання на релігійні свята у Галичині кінця XIX – початку XX століття та в сучасній Україні

У традиції людей існує приурочення початку певної діяльності до свят. Зокрема, в Україні за повір'ями до свята Благовіщення не дозволяється працювати на землі, але країна складається із багатьох кліматичних зон та й погода вносить корективи у початок обробітку землі. До релігійних свят були також прив'язані терміни полювання. Тобто, релігійні свята використовувались у звичаєвому праві як точки відліку початку та завершення термінів. Слід відзначити, що звичаєве право визначало ці терміни до моменту прийняття мисливського законодавства, яке керувалось не релігійними святами, а конкретно визначало терміни полювання по кожному із видів дичини. Зокрема, у Польщі за панування Владислава Ягайла (1351-1434) визначалось, що полювати на зайців на чужій землі можна від дня святого Войцеха (23 квітня) і до збору урожаю[1], що співпадало з днем святого Бартоломея (24 серпня).[2] Слід відмітити, що звичаєве право і тут вносило корективи – дозволяло переносити полювання до повного збору урожаю, але не далі ніж до 1 вересня.[3] Хоча в подальшому встановлювалось, що полювання дозволено ще виключно тиждень після свята Бартоломея.[4] За невиконання даної вимоги передбачався штраф.[5] Крім того, конфісковувалась зброя.[6]

---

[1] Przewodnik myśliwca. – Leszno i Gniezno: Nakładem i drukiem E. Günthera, 1848. – s. 3-22.

[2] Kurowski W. Mysliwstwo w Polsce i Litwie. – Poznan, 1865. – s.1-9.

[3] Held F. Kalędarz wykazujący jaki w ciągu roku są ważnieysze zatrudnienia leśne i łowieckie. – Bydgoszcz: Drukiem A. Gruenauer, 1817. – s. 17

[4] Maciejowski W.M. Historya prawodawstw słowiańskich. 2-e wyd. T. IV. – Warszawa: Drukarnia K. Kowalewskiego, 1862. – s. 511.

У середині XIX ст. право визначало, що полювання вночі та у свята вважалось обтяжуючою обставиною то ж до звичайного штрафу за полювання у релігійні свята додавалась ще й третина цієї суми.[7]

Традиція розпочинати полювання на свято Петра і Павла і завершувати 1 березня зберігалась до 1892 році на територіях біля Вільнюса. Але, навіть, і ці правила не були постійні. Погодні умови також корелювали терміни полювання, зокрема, у роки, коли весна приходила швидше, то й полювання починалось швидше за свято Петра і Павла, а коли зима була сніжною і довгою, то полювання продовжувалось і після 1 березня.[8]

Винятки з правил були і у звичаєвому праві Сілезії, де дозволялось вполювати у недозволений час одну особину дичини для відзначення свята, як наприклад, весілля, хрестин і т.п.[9]

На законодавчому рівні, починаючи з мисливського закону Галичини 1897 року, статтею 41 заборонялось полювати в неділі та великі свята.[10] [11]

---

[5] Stężyński J. Prawo prywatne polskie. – Warszawa:Drukarnia banku polskiego, 1851. – s.251-252

[6] Maciejowski W.M. Historya prawodawstw słowiańskich. 2-e wyd. T. IV. – Warszawa: Drukarnia K. Kowalewskiego, 1862. – s. 507-510.

[7] Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa: Drukarnia Orgelbranda, 1845.

[8] Świętorzecki B. Myśliwstwo na Kresach Wshodnich w ostatnim stuleciu 1850-1936.Szkic historyczny. - Malinowszczyzna, 1936. – s.1-98.

[9] Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa: Drukarnia Orgelbranda, 1845.

[10] Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S.

Аналогічні вимоги щодо заборони полювання у святкові дні були прописані і у мисливському законі Другої речі Посполитої, прийнятого 3 грудня 1927 року. Проте, цей закон м'якше ставився до трактування заборони полювання у неділю і свята. [12] [13] На відміну від повної заборони у цьому законі була визначена лише відстань для полювання - не менше як два кілометри від церкви, при чому дане порушення з посеред інших порушень мисливського законодавства вважалось найлегшим.[14]

Слід відзначити, що не лише у Галичині кінця XIX – початку XX ст. мисливське законодавство забороняло полювання у вихідні дні. Зокрема, не дозволялось полювати у релігійні свята і в інших країнах: Данії.[15], Німеччині (у 1899 році закон не дозволяв полювання з використанням гончаків лише під час Святої Літургії, в той же час дозволялось полювати у релігійні свята лише у великих мисливських угіддях – лісах подалі від населених пунктів).[16]

Звісно, що питання полювання у релігійні свята не могло залишитись поза увагою громадських мисливських організацій Галичини, які відстоювали та лобіювали інтереси мисливців. Враховуючи тодішню ментальність у Галичині, мисливці не змогли прямо виступити проти полювання у великі

---

[11] Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – s

[12] Kilka słów o Polskim Prawie łowieckim //Łowiec – 1928. – №14. – s.220-222.

[13] Kałuski W. Prawo Lowieckie Warszawa: Wydawnictwo związku pracowników administracji gminnej rz.p.,1928. – s. 1-81.

[14] Pawlikowski M.K. Prawo łowieckie: komentarz dla województw wschodnich z dołączeniem rozporządzeń wykonawczych i kalędarza myśliwskiego. – Wilno: Nakładem policyjnego klubu sportowego, 1929. – 89 s.

[15] Szablowski W. O prawie łowieckim w Danji i Finlandji//Łowiec Polski – 1932. – № 2. – s.32.

[16] Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1899. – № 15 . – s.11

релігійні свята, а шукали різних правових колізій, щоб все ж таки проводити полювання у свята. Чи не найкраще у цьому випадку до дій мисливців підходять слова Святого апостола Павла «До Римлян» (7 19-22) «Бо не роблю я доброго, що хочу, але зле, чого не хочу, це чиню. Коли ж я роблю те, чого не хочу, то вже не я це виконую, але гріх, що живе в мені. Тож знаходжу закон, коли хочу робити добро, що зло лежить у мені. Бо маю задоволення в Законі Божому за внутрішнім чоловіком, та бачу інший закон у членах своїх, що воює проти закону мого розуму, і полонить мене законом гріховним, що знаходиться в членах моїх».

Щоб заплутати справу, товариство вказувало, що законодавство не дає чіткого визначення «релігійного свята». Інша справа полягала ще й в тому, що Галичина була багатонаціональною (поляки, українці, євреї, вірмени), і відповідно практично кожна нація дотримувалась різної віри в Бога. Особливо за національними ознаками поділена східна та західна частина Галичини, де східну частину в основному заселяли християни греко-католицького обряду, а західну – римо-католицького. Більше того, вказувалось, що для євреїв взагалі такого свята як неділя не існує. Для більш наочного підтвердження було складено таблицю із визначенням свят у грудні 1898 року. Доводилось, що якщо точно виконувати мисливський закон і не полювати у всі вихідні дні різних релігій, то залишається лише 14 дозволених до полювання днів. Крім того, даний закон викорінював таку мисливську традицію, як полювання перед Різдвом[17]

Свята у грудні місяці 1898 року

Дні		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Свята	Рим.кат				*				*			*							*							*	*					
	Грек.кат			*	*							*		*					*			*				*						

[17] Goralczyk S. § 41. Ustawy łowieckiej/ Stanisław Goralczyk //Łowiec. – 1898. – № 6. – s. 90-91

	Вірмен.				*				*			*							*							*	*					
	Православ			*	*							*		*					*			*				*						
	Євангеліст				*							*							*							*	*	*				
	Єврейські			*						*	*				*									*	*							*
	Всього			*	*				*	*	*	*		*	*			*	*			*		*	*	*	*	*				*

Питання полювання у релігійні свята розглядалось на з'їзді Галицького мисливського товариства у 1899р. Вказувалось, що товариство вживає заходів щодо відміни 41 статті Мисливського закону, яка забороняє полювання у свята.[18] Це ж питання розглядалось на Галицькому сеймі під час зимової сесії 1901 року, але як відзначав депутат сейму, член Галицького мисливського товариства – Владислав Соловій, дана поправка не пройшла, так як у цьому питанні було дуже багато противників.[19] В подальшому Галицьке мисливське товариство змінило тактику щодо відміни полювання у свята та домагалось, щоб дана заборона торкалась виключно колективних полювань, в яких бере участь велика кількість мисливців, або залишити заборону лише під час ранішньої служби Божої.[20] Як свідчить історія, дана вимога не була врахована у Мисливському законі, який почав діяти у Галичині 1910 року. Деякі мисливські товариства, особливо у сільській місцевості, дотримувались цієї вимоги закону, більше того, у правилах полювання та статутах мисливського товариства містилась дана вимога. Зокрема, відповідно до затверджених правил про заборону полювання у святкові дні Снятинського мисливського товариства, крім покарання, визначеного законодавством за невиконання цієї вимоги

[18] Ze Zjazdu Łowieckiego we Lwowie//Łowiec Polski – 1902. – № 16 . – s.251-253

[19] Dr. Sołowij W.Odczyt//Łowiec. – 1904. – № 13. – s.151.

[20] Nasza petycya//Łowiec . – 1899. – № 8. – s.85-88.

передбачалось внутрішнє покарання: за перше порушення накладався штраф у розмірі 10 злотих, за друге – 20 злотих, за третє – виключали з товариства.[21]

Питання чи варто полювати мисливцям чи ні у релігійні свята жваво дискутувались у мисливських періодичних виданнях. Зокрема, у часописі «Справи мисливські» капітан Кобилянський обстоював заборону полювання у свята, аргументуючи свою позицію двома причинами: важливістю Служби Божої та з огляду на добро дичини. На думку дописувача римо-католицька релігія є панівною у державі, тому потрібно зважати, лише на римо-католицькі свята при визначенні поняття «велике релігійне свято». Хоча мисливство вважається одним із видів спорту, як танці, лижний спорт, футбол, кінні або велосипедні перегони, а у релігійні свята закон дозволяє займатись спортом, все ж варто усвідомити, що цей особливий вид спорт пов’язаний з добуванням дичини, а відповідно пов’язаний з жорстоким ставленням до неї. Прикладом для мисливців повинна стати звичайна польська господиня, яка завжди в суботу різала курку, щоб у неділю приготувати святковий обід. Про традиції не полювати у святкові дні, що сягають своїм корінням у давнину, згадували у своїх працях граф Дунін Борковський в «Літературних працях» (Відень 1838), А. Маційовський у книзі «Мисливство польське до сімнадцятого століття» та інші.[22]

Противники заборони критикували її адептів. Так, автор під псевдо (недільний мисливець) вказував, що Кобилянський невірно трактує мисливство – як «панську забаву», що можна відкласти на будні, а не як галузь економіки, що повинна приносити великі кошти. Свої аргументи він підсилював тим, що працююча цілий тиждень людина на полюванні відпочиває та забуває про житейські проблеми. Крім того, автор також звертає увагу на те, що у місті

---

[21] Statut regulamin i karta prawa polowania towarzystwa łowieckiego w Śniatynie. – Śniatyn, 1921. – 17 s.

[22] Kobylanski J. W. Czy należy polować w niedzielę?/ J. W. Kobylanski // Sprawy łowieckie. – 1936. – № 157.

найчастіше відпустки надають у літні місяці – травень-серпень, коли полювання заборонене. Слід відмітити, що у ті часи, та й на даний час, наприклад, у Польщі субота є робочим днем. А на закид Кобилянського щодо польської господині, іронічно заявляв, що польська господиня не ріже курку в неділю по тій причині, що в неділю йде до костелу, і відповідно не матиме часу, щоб приготувати обід.

Як свідчать тодішні літературні джерела, практично всі урочистості, які відзначали члени Галицького мисливського товариства, не проходили без служби Божої за померлими, а закінчувались не за столом з наїдками як на даний час, а у тирі, де проводили змагання на влучність пострілів. Більше того, з нагоди святкування п’ятдесятилітнього ювілею Галицького (Малопольського) мисливського товариства 16 червня 1926 року в костелі Святої Ельжбети у Львові за кошти мисливців був побудований вівтар Святого Губерта – покровителя мисливців.[23] При святкуванні ювілейних дат у мисливських товариствах практикувались відправи подячних Служб Божих.[24] Відомо, що австрійський князь – Леопольд Сальватор, який приїжджав у Карпати на полювання з 1895 до 1918 року, ніколи не полював у неділю.[25] Традицію святкування релігійних свят у своєрідний спосіб прищеплювали і учням Болехівської нижчої лісової школи. Майбутні організатори полювань, були зобов’язані кожного релігійного свята відвідувати Службу Божу.[26]

---

[23] Szczegółowy program uroczystości 50-letn. Jubileuszu Małopolskiego towarzystwa łowieckiego//Łowiec – 1926. – № 6. – s.82.

[24] Obchód 50-lecia polskiego towarzystwa łowieckiego w Złoczowie // Łowiec. – 1938. - № 15-16. – s.54.

[25] Marcinków J. Jeleń karpacki//Przegląd myśliwski i łowiectwo polskie. – 1924. – № 12. – s.12-13.

[26] Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1893. – S. 232

Із встановленням у вересні 1939 року на території Галичини Радянської влади змінюються і правила полювання. Було відмінене мисливське законодавство Польщі і встановлене Радянське, у якому виходячи із принципів войовничого атеїзму Комуністичної партії, не було навіть натяку про заборону полювання у неділю, а тим більше, у релігійні свята. У сучасному законодавстві теж не існує заборони полювання у релігійні свята. Більше того, полювання на хутрову дичину та копитних, виходячи з теперішніх правових норм,[27] дозволяється виключно по суботах та неділях. З цього приводу жодної дискусії у засобах масової інформації чи на побутовому рівні між мисливцями не ведеться.

Проців О.Р. Традиції полювання в свята / Олег Проців / Полювання та риболовля. – 2014. – №1 (147) січень. – С. 3.

[27]Наказ Івано-Франківського обласного управління лісового господарства від 12.05.2006р. № 53 «Про проведення полювання на диких парнокопитних та хутрових тварин на території Івано-Франківської області у мисливський сезон 2006/2007 року» - Івано-Франківськ.:Б/п, 2006. - 3 арк.